

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
щодо застосування спеціальної
конфіскації майна як заходу
кримінально-правового характеру

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за період із січня 2018 року по листопад 2021 року

ЗМІСТ

- 1.1. При застосуванні спеціальної конфіскації суд повинен не лише послатися на наявність для цього формальних підстав, передбачених у КК, але й переконатися, що таке застосування не порушуватиме «справедливу рівновагу між вимогами загального інтересу і захисту фундаментальних прав осіб», покладаючи на особу «надмірний індивідуальний тягар» (критерії, визначені Європейським судом прав людини). Приймаючи рішення про застосування спеціальної конфіскації, судам слід перевіряти, чи не порушує цей захід кримінально-правового характеру вказані критерії, ураховуючи при цьому обставини кримінального провадження 6
- 1.2. Тягар доведення необхідності застосування спеціальної конфіскації покладається на сторону обвинувачення, яка має обґрунтувати свої доводи і вказати, що саме підлягає спеціальній конфіскації – гроші, цінності тощо, та чи вирішувалося питання про застосування заходів забезпечення кримінального провадження щодо майна з метою забезпечення спеціальної конфіскації. 8
- Якщо у кримінальному провадженні сторона обвинувачення не довела належними і допустимими доказами, що вилучені в ході обшуку у квартирі грошові кошти обвинувачений отримав унаслідок вчинення інкримінованого йому злочину, а обвинувачення в цій частині останньому не пред'являлося, то підстави для застосування спеціальної конфіскації майна відсутні 8
- 1.3. Якщо з матеріалів кримінального провадження однозначно вбачається, що майно, до якого місцевим судом застосовано спеціальну конфіскацію, є предметом кримінального правопорушення, вчиненого обвинуваченим, про що зазначено у вирокі суду, однак у його мотивувальній частині не вказано конкретного пункту статті 96-2 КК, на підставі якого така спеціальна конфіскація була застосована, не свідчить про неправильне застосування закону України про кримінальну відповідальність 10
- 1.4. У разі звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності (ст. 49 КК) спеціальна конфіскація не застосовується 11
- 1.5. Якщо предметом спеціальної конфіскації є майно особи, яка хоча й зазначена у документах як власник майна, але яка не має дійсного права на таке майно та інтересу в його поверненні, то факт її обізнаності у злочинному використанні відповідного майна не вимагає доведення.

- Питання про застосування спеціальної конфіскації у такому випадку має вирішуватися залежно від виконання умов, передбачених відповідними нормами кримінального та кримінального процесуального закону, по відношенню до законного володільця такого майна 12
- 1.6. Суд у межах кримінального провадження не має повноважень застосувати спеціальну конфіскація майна, яке є спільною сумісною власністю, вирішуючи при цьому спір щодо належності такого майна 13
- 1.7. Транспортний засіб, який належить на праві спільної сумісної власності подружжю та який використовувався одним із них як знаряддя вчинення кримінального правопорушення, спеціальній конфіскації не підлягає, якщо співвласники не знали і не могли знати про незаконне використання цього майна 15
- 1.8. Сама лише відсутність у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно відомостей про власника майна, щодо якого було заявлено клопотання про його спеціальну конфіскацію, не свідчить про те, що майно взагалі не має власника та є безхазяйним. Встановлення власника майна напряму пов'язане із можливістю застосування спеціальної конфіскації до такого майна 16
- 1.9. Ураховуючи те, що у санкції ч. 1 ст. 369 КК передбачено покарання у виді позбавлення волі, а також виходячи з положень ч. 1 ст. 96-1 КК, спеціальна конфіскація до вилучених у засудженого грошових коштів у цьому випадку може бути застосована. Цим виключається альтернативна можливість вирішення питання про вилучення вказаних коштів у власність держави в порядку, визначеному у ст. 100 КПК, щодо вирішення долі речових доказів. 18
- Неправомірна вигода є предметом, а не знаряддям вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 369 КК. Тому за наявності для того підстав неправомірна вигода могла бути конфіскована за рішенням суду на підставі п. 5 ч. 9 ст. 100 КПК 18
- 1.10. Незастосування місцевим судом положень статей 96-1, 96-2 КК щодо спеціальної конфіскації та порушення приписів ст. 100 КПК при прийнятті рішення щодо речових доказів не є підставою для апеляційного оскарження вироку, яким затверджено угоду про визнання винуватості 20
- 1.11. Касаційний суд позбавлений можливості самостійно вирішувати питання, чи існували матеріально-правові підстави для застосування спеціальної конфіскації, якщо у касаційній скарзі не вказується

на неправильне застосування закону України про кримінальну відповідальність, а саме статей 96-1 та 96-2 КК, та не порушується питання щодо погіршення становища засудженого через необхідність застосування відносно нього зазначених положень КК.	21
Пунктом 1 ч. 9 ст. 100 КПК регулюються питання щодо процесуального порядку застосування спеціальної конфіскації, тоді як матеріально-правові підстави її застосування визначені законом України про кримінальну відповідальність, а саме ст. 96-1 та ст. 96-2 КК	21

Перелік скорочень

ВГСУ	Вищий господарський суд України
ВП	Велика Палата Верховного Суду
ВС	Верховний Суд
ЄСПЛ	Європейський суд з прав людини
КГС	Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КК	Кримінальний кодекс України
ККС	Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду
Конвенція	Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод
КПК	Кримінальний процесуальний кодекс України
ОП	об'єднана палата Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду
ОП КГС	об'єднана палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду
ПП	приватне підприємство
ТОВ	товариство з обмеженою відповідальністю
ГУНП	Головне управління Національної поліції
ЦК	Цивільний кодекс України

1.1. При застосуванні спеціальної конфіскації суд повинен не лише послатися на наявність для цього формальних підстав, передбачених у КК, але й переконатися, що таке застосування не порушуватиме «справедливу рівновагу між вимогами загального інтересу і захисту фундаментальних прав осіб», покладаючи на особу «надмірний індивідуальний тягар» (критерії, визначені Європейським судом прав людини). Приймаючи рішення про застосування спеціальної конфіскації, судам слід перевіряти, чи не порушує цей захід кримінально-правового характеру вказані критерії, ураховуючи при цьому обставини кримінального провадження

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за вироком місцевого суду ОСОБА_1 засуджено за ч. 3 ст. 185 КК, ч. 3 ст. 15 ч. 3 ст. 186 КК.

Вирішено питання щодо долі речових доказів у справі, зокрема, ухвалено конфіскувати автомобіль.

Апеляційний суд залишив вказаний вирок без зміни.

У касаційній скарзі захисник вказує на те, що з урахуванням обставин вчинення ОСОБА_1 злочину, вартості викраденого майна, а також факту того, що це майно було повернуто потерпілим, місцевий суд дійшов упередженого висновку про необхідність застосування спеціальної конфіскації до належного засудженому автомобіля, вартість якого в десятки разів перевищує вартість викраденого майна. На думку захисника, така конфіскація порушує права її підзахисного та покладає на нього «надмірний індивідуальний тягар».

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС вважає необґрунтованими вказані вище доводи захисника з огляду на таке.

З матеріалів кримінального провадження вбачається, що належний ОСОБА_1 автомобіль був вилучений у ході огляду місця події. У цей же день постановою слідчого цей автомобіль визнано речовим доказом у кримінальному провадженні, а ухвалою слідчого судді місцевого суду на нього накладено арешт.

За результатом судового розгляду місцевий суд, правильно встановивши, що належний ОСОБА_1 автомобіль є знаряддям вчинення кримінальних правопорушень, з урахуванням наведених положень процесуального законодавства та відповідно до вимог п. 12 ч. 1 ст. 368, п. 1 ч. 4 ст. 374 КПК, ухвалив рішення про його конфіскацію.

Апеляційний суд, переглядаючи кримінальне провадження в апеляційному порядку, зокрема, за апеляційною скаргою захисника, в якій вона серед іншого, заперечувала правильність рішення місцевого суду щодо конфіскації належного ОСОБА_1 автомобіля, погодився з таким рішенням суду першої інстанції.

ВС у своїх попередніх рішеннях, вказував на те, що при застосуванні спеціальної конфіскації у кожному конкретному випадку необхідно не тільки послатися на наявність для цього формальних підстав, передбачених у КК, але й переконатися, що таке застосування не порушуватиме «справедливу рівновагу між вимогами загального інтересу і захисту фундаментальних прав осіб», покладаючи на особу «надмірний індивідуальний тягар».

ВС зазначав, що в цілому не виключається можливість застосування спеціальної конфіскації навіть у тих випадках, коли конфіскація майна, з огляду на його вартість, виглядає набагато суворішим заходом, ніж призначене покарання. Однак у таких випадках необхідно навести належні аргументи, які обґрунтовують, з урахуванням обставин конкретної справи, що такий захід не порушуватиме стандарти ЄСПЛ. При цьому до уваги можуть братися: вартість майна, що підлягає конфіскації, законність чи незаконність його походження; тяжкість і характер вчиненого злочину; наявність, розмір і характер завданої шкоди або шкоди, яка потенційно могла бути завданою злочинцем; вид і розмір призначеного покарання, тощо.

У цьому кримінальному провадженні ВС звертає увагу на те, що ОСОБА_1, будучи у стані алкогольного сп'яніння, вчинив два епізоди злочинів проти власності, які належать до категорії тяжких та поєднані з проникненням у сховище та інше приміщення. Крім того, після скоєння крадіжки майна ОСОБА_2, проникнувши на територію домоволодіння ОСОБА_3, ОСОБА_1, будучи викритим потерпілим, не реагуючи на його зауваження, не відмовився від свого злочинного умислу, а навпаки, діючи вже відкрито, продовжив викрадати майно ОСОБА_3, яке, як і майно ОСОБА_2, переносив у свій автомобіль. Протиправні дії ОСОБА_1 були припинені лише працівниками правоохоронного органу, які застали засудженого на місці вчинення злочину і завдяки цьому викрадене у потерпілих майно було повернуто останнім.

З огляду на викладене, ВС вважає, що за обставин цього кримінального провадження, рішення судів першої і апеляційної інстанцій про конфіскацію належного ОСОБА_1 автомобіля є правильним і в даному випадку не порушує «справедливу рівновагу між вимогами загального інтересу і захисту фундаментальних прав осіб» та не покладає на особу «надмірний індивідуальний тягар».

Детальніше з текстом постанови ВС від 04.11.2020 у справі № 236/3696/18 (провадження № 51-2438км20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92692226>

Аналогічні правові позиції:

– постанова ВС від 14.06.2018 у справі № 366/1872/17 (провадження № 51-1916км18), з текстом якої можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74842644>

– постанова ВС від 19.02.2019 у справі № 366/3484/16-к (провадження № 51-2913км18), з текстом якої можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80112393>

– постанова ВС від 28.04.2020 у справі № 133/2968/18 (провадження № 51-5223км19), з текстом якої можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89006210>

– постанова ВС від 02.06.2020 у справі № 748/1457/19 (провадження № 51-6503км19), з текстом якої можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89793551>

– постанова ВС від 30.06.2020 у справі № 274/5252/18 (провадження № 51-1318км20), з текстом якої можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90411087>

1.2. Тягар доведення необхідності застосування спеціальної конфіскації покладається на сторону обвинувачення, яка має обґрунтувати свої доводи і вказати, що саме підлягає спеціальній конфіскації – гроші, цінності тощо, та чи вирішувалося питання про застосування заходів забезпечення кримінального провадження щодо майна з метою забезпечення спеціальної конфіскації.

Якщо у кримінальному провадженні сторона обвинувачення не довела належними і допустимими доказами, що вилучені в ході обшуку у квартирі грошові кошти обвинувачений отримав унаслідок вчинення інкримінованого йому злочину, а обвинувачення в цій частині останньому не пред'являлося, то підстави для застосування спеціальної конфіскації майна відсутні

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за вироком місцевого суду ОСОБА_1 засуджено за ч. 2 ст. 307 КК. Цим вироком було вирішено долю речових доказів. Зокрема, прийнято рішення про знаття арешту, накладеного ухвалою слідчого судді місцевого суду, та про повернення грошових коштів у сумі 400 грн, які використовувалися залегеною особою під час оперативної закупки наркотичних засобів у обвинуваченого ОСОБА_1, Управлінню фінансового забезпечення та бухгалтерського обліку ГУНП у м. Києві, а також про знаття арешту, накладеного ухвалою слідчого судді місцевого суду та повернення грошових коштів у сумі 63 000 грн обвинуваченому. Спеціальна конфіскація за вироком суду до ОСОБА_1 не застосовувалася.

Апеляційний суд залишив без зміни цей вирок.

Прокурор не погодився з ухвалою апеляційного суду та подав касаційну скаргу, в якій зазначив, що цей суд безпідставно не застосував у кримінальному провадженні щодо ОСОБА_1 ст. 96-1 КК щодо грошових коштів у сумі 63 000 грн, одержаних ним унаслідок вчинення злочину, передбаченого ч. 2 ст. 307 КК, не надав належної правової оцінки зазначеним апеляційним вимогам прокурора та не навів достатніх доводів на їх спростування, чим допустив порушення вимог ч. 2 ст. 419 КПК.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: доводи прокурора, викладені в касаційній скарзі, ККС визнає неспроможними.

Системно-структурний аналіз положень КК свідчить про те, що за своєю правовою природою спеціальна конфіскація не є покаранням, а належить до інших заходів кримінально-правового характеру, які полягають у передбачених законом обмеженнях прав і свобод особи, що не мають карального навантаження, а спрямовані на забезпечення безпеки суспільства шляхом реалізації превентивної мети – утримання винних від скоєння нових протиправних діянь та усунення умов, які сприяють їх вчиненню. Отже, спеціальна конфіскація є заходом процесуального примусу, який обтяжує становище особи. Тому при застосуванні інституту спеціальної конфіскації слід дотримуватися принципу справедливого балансу між інтересами суспільства та необхідністю дотримання прав потерпілого.

Тягар доведення необхідності застосування спеціальної конфіскації покладається на сторону обвинувачення, яка має обґрунтувати свої доводи і вказати, що саме підлягає спеціальній конфіскації – гроші, цінності тощо, та чи вирішувалося питання про застосування заходів забезпечення кримінального провадження щодо майна з метою забезпечення спеціальної конфіскації.

Як убачається з матеріалів провадження, суд першої інстанції відповідно до вимог ст. 100 КПК, вирішуючи питання про визначення долі речових доказів, скасував арешт, накладений ухвалою слідчого судді, у тому числі, на вилучені у засудженого ОСОБА_1 під час проведеного обшуку гроші загальною сумою 63 400 грн, частину з яких (63 000 грн) ухвалив повернути ОСОБА_1, а іншу частину (400 грн) повернути Управлінню фінансового забезпечення та бухгалтерського обліку ГУНП у м. Києві.

Суд апеляційної інстанції, переглянувши в апеляційному порядку вирок районного суду, дав належну оцінку доводам в апеляційній скарзі прокурора про незастосування судом спеціальної конфіскації до грошових коштів та обґрунтовано залишив указане рішення без зміни із зазначенням докладних мотивів прийнятого рішення.

Так, апеляційний суд, аналізуючи посилання прокурора на показання ОСОБА_1, надані суду першої інстанції, щодо походження грошових коштів начебто від продажу наркотичного засобу та щодо необхідності з огляду на зазначене застосувати до них спеціальну конфіскацію, слушно вказав на те, що згідно зі встановленими судом першої інстанції обставинами провадження, що прокурором не оскаржувалося, особливо небезпечний наркотичний засіб – канабіс, ОСОБА_1 збув особі під вигаданими анкетними даними «ОСОБА_2» за 400 грн (двічі). При цьому грошові кошти у сумі 400 грн, щодо яких в ході судового розгляду було доведено, що вони були отримані ОСОБА_1 під час оперативної закупки, були повернуті Управлінню фінансового забезпечення та бухгалтерського обліку ГУНП.

Матеріали провадження не містять жодних доказів того, що вилучені в ході обшуку у квартирі грошові кошти ОСОБА_1 отримав унаслідок вчинення інкримінованого йому злочину, й обвинувачення в цій частині останньому не пред'являлося, на що також звернув увагу суд апеляційної інстанції.

Таким чином, урахувавши положення ст. 94 КПК, в розумінні якої показання обвинуваченого повинні оцінюватися у зв'язку з іншими доказами, апеляційний суд обґрунтовано ствердив про безпідставність доводів прокурора щодо необхідності застосування спеціальної конфіскації до зазначених коштів.

Ураховуючи наведене, колегія суддів ККС не вбачає неправильного застосування апеляційним судом закону України про кримінальну відповідальність, а саме незастосування спеціальної конфіскації у кримінальному провадженні щодо ОСОБА_1 з мотивів, наведених у касаційній скарзі прокурора.

Детальніше з текстом постанови ВС від 01.10.2019 у справі № 760/5853/18 (провадження № 51-716км19) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84788825>

1.3. Якщо з матеріалів кримінального провадження однозначно вбачається, що майно, до якого місцевим судом застосовано спеціальну конфіскацію, є предметом кримінального правопорушення, вчиненого обвинуваченим, про що зазначено у вироку суду, однак у його мотивувальній частині не вказано конкретного пункту статті 96-2 КК, на підставі якого така спеціальна конфіскація була застосована, не свідчить про неправильне застосування закону України про кримінальну відповідальність

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за вироком місцевого суду ОСОБА_1 визнано винуватим та засуджено за ч. 2 ст. 15, ч. 3 ст. 190; ч. 3 ст. 190; ч. 4 ст. 190; ч. 1 ст. 361, ч. 2 ст. 361, ч. 1 ст. 191, ч. 1 ст. 309 КК. На підставі статей 96-1, 96-2 КК застосовано спеціальну конфіскацію і конфісковано у власність держави майно, яке було предметом злочину.

Апеляційний суд залишив без зміни вказаний вирок місцевого суду.

У касаційній скарзі захисник вказує, що в мотивувальній частині вироку, суд не зазначив про встановлені обставини щодо конкретного майна, яке підлягає спеціальній конфіскації, який пункт статті 96-2 КК суд вважає підставою для її застосування, а лише обмежився узагальненим викладенням положень чинного законодавства.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС визнала необґрунтованими ці доводи захисника у касаційній скарзі та дійшла висновку, що місцевий суд, застосовуючи спеціальну конфіскацію у цьому провадженні, правильно застосовував закон України про кримінальну відповідальність.

Як вбачається з матеріалів кримінального провадження, під час проведення обшуків автомобіля і за місцем проживання ОСОБА_1 було виявлено і вилучено майно, зокрема комп'ютерна техніка, мобільні телефони, картки мобільних операторів, тощо, яке в подальшому було визнано речовими доказами по справі. Місцевий суд, постановляючи обвинувальний вирок, застосував спеціальну конфіскацію і конфіскував у власність держави предмети кримінальних правопорушень. З наведеного вбачається, що спеціальну конфіскацію було застосовано судом до предметів кримінальних правопорушень, а тому незазначення місцевим судом у рішенні конкретного пункту ст. 96-2 КК, на підставі якого застосовано спеціальну конфіскацію до майна не свідчить про незаконність постановлених у кримінальному провадженні судових рішень в цілому.

Більше того, захисник ні в апеляційній скарзі, ні в касаційній скарзі не навів жодних аргументів, які б дозволили дійти висновку, що будь-які речі з обсягу майна, до якого застосована спеціальна конфіскація, не є предметом інкримінованих його підзахисному кримінальних правопорушень.

Детальніше з текстом постанови ВС від 17.11.2021 у справі № 375/1311/20 (провадження № 51-3644км21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101283009>

1.4. У разі звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності (ст. 49 КК) спеціальна конфіскація не застосовується

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за вироком місцевого суду ОСОБА_1 засуджено за ч. 1 ст. 204 КК. Скасовано арешт автомобіля та повернуто його законному володільцю ОСОБА_1.

За ухвалою апеляційного суду вирок місцевого суду щодо ОСОБА_1 скасовано, звільнено останнього від кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 204 КК на підставі п. 2 ч. 1 ст. 49 цього Кодексу у зв'язку з закінченням строків давності притягнення до кримінальної відповідальності, а кримінальне провадження щодо нього згідно з п. 1 ч. 2 ст. 284, ст. 417 КПК закрито.

Застосовано спеціальну конфіскацію та примусово безоплатно вилучено у власність держави автомобіль.

У касаційній скарзі захисник вказує на те, що згідно з ч. 3 ст. 96-2 КК виключається можливість застосування спеціальної конфіскації у разі звільнення особи від кримінальної відповідальності на підставі ст. 49 КК.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду стосовно ОСОБА_1 у частині застосування спеціальної конфіскації.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів погоджується з доводами захисника у касаційній скарзі з огляду на таке.

Апеляційний суд розглянув клопотання обвинуваченого, звільнив його від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності (ст. 49 КК) та закриття кримінального провадження щодо нього на підставі п. 1 ч. 2 ст. 284 КК. Також апеляційний суд вирішив питання щодо спеціальної конфіскації та постановив примусово безоплатно вилучити у власність держави автомобіль, однак допустив при цьому неправильне застосування кримінального закону.

Відповідно до положень ч. 9 ст. 100 КПК питання про спеціальну конфіскацію та долю речових доказів і документів, наданих суду, вирішується судом під час ухвалення судового рішення, яким закінчується кримінальне провадження.

Спеціальна конфіскація застосовується на підставі ухвали про звільнення від кримінальної відповідальності (п. 2 ч. 2 ст. 96-1 КК).

Норми ст. 96-2 КК передбачають випадки застосування спеціальної конфіскації. Відповідно до ч. 3 вказаної статті спеціальна конфіскація застосовується також у разі, коли особа не підлягає кримінальній відповідальності у зв'язку з недосягненням віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, або неосудністю, або звільняється від кримінальної відповідальності чи покарання з підстав, передбачених цим Кодексом, крім звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.

Отже, відповідно до зазначених положень не може бути застосовано спеціальну конфіскацію та вилучено у власність держави автомобіль, оскільки ОСОБА_1 звільнено від кримінальної відповідальності за ч. 1 ст. 204 КК у зв'язку із закінченням строків давності.

Ураховуючи викладене, було прийнято рішення про скасування арешту транспортного засобу та повернення його власнику (законному володільцю).

Детальніше з текстом постанови ВС від 02.09.2020 у справі № 138/2740/16-к (провадження № 51-3984км18) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91367099>

1.5. Якщо предметом спеціальної конфіскації є майно особи, яка хоча й зазначена у документах як власник майна, але яка не має дійсного права на таке майно та інтересу в його поверненні, то факт її обізнаності у злочинному використанні відповідного майна не вимагає доведення. Питання про застосування спеціальної конфіскації у такому випадку має вирішуватися залежно від виконання умов, передбачених відповідними нормами кримінального та кримінального процесуального закону, по відношенню до законного володільця такого майна

Обставини справи: вироком місцевого суду ОСОБА_1 визнано винуватим у незаконному придбанні з метою збуту, а також у транспортуванні з метою збуту незаконно виготовлених алкогольних напоїв. Суд визнав доведеним, що він незаконно придбав з метою збуту 60 упаковок горілки ємкістю по 3 л без марок акцизного податку та без належного маркування, які автомобілем незаконно транспортував із метою збуту, і засудив його за ч. 1 ст. 204 КК. Суд повернув цей автомобіль засудженому.

Апеляційний суд залишив вирок місцевого суду без змін та звільнив ОСОБА_1 від відбування призначеного за вироком покарання на підставі п. «в» ч. 1 ст. 1 Закону України «Про амністію у 2016 році».

У касаційній скарзі прокурор, просить скасувати ухвалу апеляційного суду і призначити новий розгляд у суді апеляційної інстанції, обґрунтовуючи свої вимоги тим, що всупереч вимогам ст. 96-2 КК апеляційний суд не застосував спеціальної конфіскації до автомобіля, який використовувався засудженим як засіб вчинення злочину та перебував у його законному володінні.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: відмовляючи в задоволенні вимоги прокурора щодо застосування спеціальної конфіскації, апеляційний суд вказав, що доведеної обізнаності законного володільця майна про його злочинне використання недостатньо для того, щоб можна було застосувати спеціальну конфіскацію, якщо сторона обвинувачення не довела й обізнаності власника про таке використання його майна.

ККС не погодився із зазначеним висновком апеляційного суду з огляду на таке.

У частинах 6, 9, 10, 11 ст. 100 КПК і в частинах 1 та 5 ст. 96-2 КК законодавець використовує терміни «власник» і «законний володілець» як альтернативні, тому згідно з цими положеннями не вимагається доведення факту обізнаності про злочинне використання майна двох осіб: власника і законного володільця. Також законом не визначено переваги власника перед законним володільцем чи навпаки у питанні застосування спеціальної конфіскації.

Закон, у тому числі ч. 10 ст. 100 КПК, захищає право добросовісного власника або володільця майна від несприятливих наслідків використання його майна третіми

особами зі злочинною метою. Такий підхід законодавця відповідає вимогам ст. 1 Першого протоколу до Конвенції, яка передбачає, серед іншого, що знаходження балансу між суспільним інтересом у попередженні злочинів та захистом прав зацікавлених осіб у таких обставинах означає, що покладання такого тягаря на власника відповідного майна може бути виправданим, лише якщо його інтерес у поверненні йому майна переважається ризиком, що таке повернення полегшить вчинення злочинів і зашкодить боротьбі з організованою злочинністю.

Однак перед тим, як визначити справедливий баланс між інтересом особи, котрій належить майно, та інтересом суспільства у боротьбі зі злочинністю, суд, вирішуючи питання про спеціальну конфіскацію, має установити, чиї майнові інтереси постраждають у випадку конфіскації такого майна.

Для визначення того, інтереси якої особи – власника чи законного володільця – зачіпає можлива спеціальна конфіскація майна, суду слід виходити із сукупності обставин, установлених судом. Якщо ця сукупність свідчить про те, що особа, хоча й зазначена у певних документах як власник майна, не має дійсного права на таке майно та інтересу в його поверненні, вимога довести факт обізнаності такої особи про злочинне використання майна, з яким вона втратила зв'язок, не відповідає меті захисту права на мирне володіння майном, втілений, зокрема, в ч. 10 ст. 100 КПК, але водночас створює нездоланні перешкоди для державних органів у досягненні цілей боротьби зі злочинністю.

ККС зазначив, що, надавши вирішального значення відсутності згоди номінального власника автомобіля, апеляційний суд залишив поза увагою важливі обставини, доведені стороною обвинувачення. При цьому суди фактично визнали відсутність у номінального власника, зазначеного в технічному паспорті, інтересу в поверненні автомобіля, повернувши автомобіль не йому, а законному володільцю, тобто засудженому.

Детальніше з текстом постанови ВС від 09.04.2019 у справі № 138/2740/16-к (провадження № 51-3984км18) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81722375>

1.6. Суд у межах кримінального провадження не має повноважень застосувати спеціальну конфіскацію майна, яке є спільною сумісною власністю, вирішуючи при цьому спір щодо належності такого майна

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за вироком місцевого суду ОСОБА_1 визнано винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 185 КК. Вирішено питання про речові докази, зокрема на підставі статей 96-1, 96-2 КК конфісковано в рахунок держави зняття вчинення кримінального правопорушення, автомобіль, та свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу на нього. Скасовано арешт майна, накладений ухвалою слідчого судді місцевого суду, а в частині арешту автомобіля та свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу на нього ухвалу залишено без зміни.

За ухвалою апеляційного суду вирок змінено, на підставі статей 96-1, 96-2 КК конфісковано у власність держави 1/2 частину автомобіля, а 1/2 цього автомобіля залишено під арештом. У решті вирок залишено без зміни.

У касаційних скаргах ОСОБА_2 та засуджений ОСОБА_1, ставлять питання про скасування постановлених судових рішень у частині конфіскації в рахунок держави речових доказів, автомобіля і свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу. Зазначають, що суд першої інстанції не залучив ОСОБА_2 до участі в справі як третю особу, оскільки автомобіль, щодо якого застосовано спеціальну конфіскацію, є її власністю. Стверджують, що суд конфіскував автомобіль, який не є власністю засудженого, а ОСОБА_2 знала про незаконне використання автомобіля. Повідомляють, що апеляційний суд у кримінальному провадженні поділив майно подружжя, що є неприпустимим.

Позиція ККС: скасовано вирок місцевого суду та ухвалу апеляційного суду у частині вирішення питання щодо речових доказів.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів констатує, що місцевий суд, конфісковуючи в рахунок держави знаряддя вчинення злочину, автомобіль та свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу, не з'ясував, хто є власником автомобіля та чи знав власник про його незаконне використання.

Апеляційний суд, переглядаючи справу в апеляційному порядку та змінюючи вирок в частині вирішення питання про речові докази, допустив істотні порушення вимог кримінального процесуального закону. Зокрема, як убачається з матеріалів провадження, апеляційним судом було встановлено, що автомобіль на праві власності зареєстрований за ОСОБА_2, що підтверджується свідоцтвом про реєстрацію транспортного засобу. Також, апеляційною інстанцією обґрунтовано зазначено, що прокурором в суді не було доведено, що ОСОБА_2 знала чи могла б знати про незаконне використання ОСОБА_1 автомобіля.

Вирішуючи питання про долю речових доказів, апеляційний суд, не звернув уваги на вимоги ч. 5 ст. 96-2 КК, якими передбачено, що спеціальна конфіскація не застосовується до грошей, цінностей та іншого майна, зазначених у цій статті, які згідно із законом підлягають поверненню власнику (законному володільцю).

Посилання апеляційного суду на відсутність доказів, що автомобіль є особистою власністю ОСОБА_2 (рішення суду, договір про поділ майна, тощо) є неспроможними та суперечливими, оскільки апеляційним судом було встановлено, що вказаний транспортний засіб зареєстрований на праві власності за ОСОБА_2, що підтверджується свідоцтвом про реєстрацію транспортного засобу.

Крім того, приймаючи рішення про конфіскацію 1/2 автомобіля, апеляційний суд зазначив, що спірний автомобіль є спільною сумісною власністю подружжя, яке набуто під час шлюбу, а тому обвинувачений і ОСОБА_2 володіють цим майном у рівних частках. Тобто, апеляційний суд, в кримінальному провадженні, вирішив спір про право власності на майно, поділив його з виділенням часток, що є неприпустимим. Крім того, такі висновки апеляційного суду є передчасними, не підтверджуються наявними в матеріалах провадження доказами, які були досліджені судом. Приймаючи таке рішення, апеляційний суд залишив поза увагою вимоги ч. 12 ст. 100 КПК, якими передбачено, що спір про належність речей вирішується в порядку цивільного судочинства.

Не звернув уваги апеляційний суд і на положення вимог ст. 183 ЦК, якими визначаються речі на подільні і неподільні. Зокрема, неподільною є річ, яку не можна поділити без втрати її цільового призначення. Тобто, виділити 1/2 автомобіля, для спеціальної конфіскації, без втрати його цільового призначення неможливо.

Суд апеляційної інстанції встановив, що прокурором в суді не було доведено, що ОСОБА_2 знала чи могла б знати про незаконне використання автомобіля, що було б підставою для його конфіскації. Не міститься таких даних ні в обвинувальному акті, ні у вирокі. Тобто, встановивши, що автомобіль на праві власності зареєстрований за ОСОБА_2, яка не знала про незаконне його використання, та конфісковуючи на користь держави 1/2 частину вказаного транспортного засобу і свідоцтво про його реєстрацію, апеляційний суд допустив неправильне застосування кримінального закону.

Детальніше з текстом постанови ВС від 09.04.2020 у справі № 676/2199/19 (провадження № 51-5641км19) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88749307>

1.7. Транспортний засіб, який належить на праві спільної сумісної власності подружжю та який використовувався одним із них як знаряддя вчинення кримінального правопорушення, спеціальній конфіскації не підлягає, якщо співвласники не знали і не могли знати про незаконне використання цього майна

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за вирокіом місцевого суду ОСОБА_1 засуджено за ч. 2 ст. 289 КК. Вирішено питання щодо долі речових доказів: ухвалено, після набрання вирокіом законної сили скасувати арешт, накладений ухвалою слідчого суді місцевого суду на мисливську гладкоствольну рушницю, автомобіль, фрагменти обрізаних кабелів, човен, причеп до човна, гільзи, патрони, човен надувний.

За ухвалою апеляційного суду рішення місцевого суду в частині призначеного ОСОБА_1 додаткового покарання та застосування положень ст. 100 КПК змінено. Постановлено застосувати до ОСОБА_1 спеціальну конфіскацію автомобіля, який належить на праві власності останньому, як засобу вчинення злочину. У решті вирокі районного суду залишено без зміни.

У касаційній скарзі засуджений вказує, що суд апеляційної інстанції необґрунтовано застосував до нього спеціальну конфіскацію на підставі п. 1 ч. 9 ст. 100 КПК та прийняв незаконне рішення про конфіскацію автомобіля, який є спільною сумісною власністю з його дружиною, котра не була обізнана про незаконне використання зазначеного автомобіля, що призвело до порушення ст. 41 Конституції України.

Позиція ККС: змінено ухвалу апеляційного суду в частині рішення про застосування спеціальної конфіскації.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів погоджується з доводами у касаційній скарзі з огляду на таке.

Як вбачається з матеріалів кримінального провадження, за ухвалою апеляційного суду вирокі суду першої інстанції щодо ОСОБА_1 змінено, а саме, крім іншого, на підставі п. 1 ч. 9 ст. 100 КПК постановлено застосувати до ОСОБА_1

спеціальну конфіскацію автомобіля, який належить на праві власності ОСОБА_1, як засобу вчинення злочину.

Проте з таким висновком апеляційного суду колегія суддів погодитися не може з огляду на таке.

Як убачається з матеріалів кримінального провадження, апеляційним судом було встановлено, що ОСОБА_1 вчинено інкримінований йому злочин за допомогою автомобіля, який на праві власності належить останньому, що підтверджується свідоцтвом про реєстрацію транспортного засобу. Разом з цим, колегією суддів під час перевірки матеріалів цього кримінального провадження встановлено, що ОСОБА_1 перебуває в зареєстрованому шлюбі з ОСОБА_3. Таким чином, автомобіль є спільною сумісною власністю подружжя, яке набуто під час шлюбу. Матеріали кримінального провадження не містять даних на підтвердження факту того, що ОСОБА_3 знала чи могла б знати про незаконне використання вказаного автомобіля, що було б підставою для його конфіскації.

Таким чином, змінюючи вирок місцевого суду в частині вирішення питання про долю речових доказів, апеляційний суд допустив неправильне застосування закону України про кримінальну відповідальність.

Детальніше з текстом постанови ВС від 01.12.2020 у справі № 520/16693/15-к (провадження № 51-4647км20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93268521>

1.8. Сама лише відсутність у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно відомостей про власника майна, щодо якого було заявлено клопотання про його спеціальну конфіскацію, не свідчить про те, що майно взагалі не має власника та є безхазяйним. Встановлення власника майна напряму пов'язане із можливістю застосування спеціальної конфіскації до такого майна

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за вироком місцевого суду затверджено угоду між прокурором і обвинуваченими ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4 та ОСОБА_5 про визнання винуватості у кримінальному провадженні. Застосовано спеціальну конфіскацію цілісного майнового комплексу, що знаходиться на земельній ділянці загальною площею 16 276,00 м²; складових частин нежитлової будівлі шляхом їх звернення на користь держави.

Апеляційний суд залишив без зміни цей вирок.

У касаційній скарзі представник ТОВ зазначає, що суд першої інстанції, розглянувши по суті клопотання прокурора про застосування спеціальної конфіскації, яке не було предметом угоди, стосується прав та законних інтересів іншої особи, зокрема, власника (ТОВ), який не є стороною угоди, вийшов за межі розгляду, встановлені ст. 474 КПК. Вважає, що апеляційним судом не було в повному обсязі досліджено надані документи про встановлення власника майна, щодо якого вирішувалось питання про застосування спеціальної конфіскації, що призвело до ухвалення незаконного рішення.

Позиція ККС: скасовано ухвалу апеляційного суду та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: як убачається з матеріалів кримінального провадження, прокурор у судовому засіданні, де вирішувалося питання про затвердження угод про визнання винуватості, заявив клопотання про застосування спеціальної конфіскації до речових доказів у цьому кримінальному провадженні.

Суд першої інстанції, задовольняючи клопотання прокурора, зазначив, що вказане майно було придбане ОСОБА_1, досудове розслідування щодо якого здійснюється в іншому кримінальному провадженні, через компанію-нерезидента, яка є засновником ТОВ, майно якого використовувалось як єдиний майновий комплекс членами вказаної злочинної організації. Крім того, в обґрунтування прийнятого рішення про застосування спеціальної конфіскації суд послався на витяг з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно (далі – Державного реєстру), згідно з яким відомості про право власності на вказане майно відсутні.

Суд апеляційної інстанції, переглянувши в апеляційному порядку вирок, дійшов висновку про правильність рішення місцевого суду щодо задоволення клопотання прокурора про застосування спеціальної конфіскації до цілісного майнового комплексу. При цьому апеляційний суд зазначив, що вказане майно, яке ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4 та ОСОБА_5 як учасники злочинної організації використовували виключно у злочинних цілях, зокрема з метою вчинення злочинів, передбачених ч. 1 ст. 255; ч. 5 ст. 27, ч. 4 ст. 28, ч. 3 ст. 212; ч. 3 ст. 27, ч. 3, 4 ст. 28, ч. 1 ст. 366; ч. 5 ст. 27, ч. 4 ст. 28, ч. 1 ст. 364 КК, було визнано речовим доказом та з метою його збереження на нього накладено арешт.

Крім того, відповідно до матеріалів кримінального провадження після фактичного зупинення діяльності ТОВ за результатами проведених електронних торгів майно ТОВ – цілісний майновий комплекс придбано на аукціоні.

Рішенням господарського суду позов представника ТОВ задоволено, визнано недійсними електронні торги з реалізації арештованого майна ТОВ. Постановою апеляційного господарського суду рішення господарського суду скасовано, в позові відмовлено. За постановою ВГСУ касаційні скарги прокуратури та ТОВ задоволено, постанову апеляційного господарського суду скасовано, рішення господарського суду залишено в силі. На підставі рішення ВГСУ у Державному реєстрі внесено відомості про скасування права власності ТОВ на вказане вище майно.

Таким чином, апеляційний суд, беручи до уваги те, що станом на час ухвалення вироку та на час розгляду поданих апеляційних скарг на цей вирок згідно з Державним реєстром відомості про право власності на вказане майно відсутні, дійшов висновку про те, що у суду першої інстанції були всі підстави згідно з ч. 9 ст. 100 КПК для застосування спеціальної конфіскації.

Однак з такою позицією колегія суддів касаційного суду не погоджується.

За змістом ст. 2 та п 1 ч. 1 ст. 27 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», державна реєстрація прав не є підставою набуття права власності, а є лише засвідченням державою вже набутого особою права власності, що унеможливорює ототожнення факту набуття права власності з фактом його державної реєстрації. При дослідженні судом обставин існування в особи права власності, необхідним є перш за все встановлення

підстави, на якій особа набула таке право, оскільки сама по собі державна реєстрація прав не є підставою виникнення права власності, такої підстави закон не передбачає.

Наведена правова позиція була сформульована у постанові ОП КГС від 24.01.2020 у справі № 910/10987/18. Подібний висновок викладений у постанові ВП від 12.03.2019 у справі № 911/3594/17, а також у постановах КГС від 27.02.2018 у справі № 925/1121/17, від 17.04.2019 у справі № 916/675/15.

Частиною 2 ст. 12 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» законодавець врегулював правову ситуацію, коли відомості, що містяться у Державному реєстрі, не відповідають наявним чинним та нескасованим правовстановлюючим документам, на підставі яких проведені реєстраційні дії та які мають пріоритет над записами, що містяться у Державному реєстрі.

Таким чином, з огляду на викладене, сама лише відсутність у Державному реєстрі відомостей про власника майна, щодо якого було заявлено клопотання про його спеціальну конфіскацію, не свідчить про те, що майно взагалі не має власника та є безхазяйним. Встановлення власника майна напряму пов'язане із можливістю застосування спеціальної конфіскації до такого майна.

Однак, суд апеляційної інстанції не перевірів належним чином доводів в апеляційних скаргах представників ТОВ щодо необхідності при вирішенні питання про можливість застосування спеціальної конфіскації до майна, встановлення його власника.

Детальніше з текстом постанови ВС від 27.04.2021 у справі № 520/1470/18 (провадження № 51-5588км18) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96631985>

1.9. Ураховуючи те, що у санкції ч. 1 ст. 369 КК передбачено покарання у виді позбавлення волі, а також виходячи з положень ч. 1 ст. 96-1 КК, спеціальна конфіскація до вилучених у засудженого грошових коштів у цьому випадку може бути застосована. Цим виключається альтернативна можливість вирішення питання про вилучення вказаних коштів у власність держави в порядку, визначеному у ст. 100 КПК, щодо вирішення долі речових доказів.

Неправомірна вигода є предметом, а не знаряддям вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 369 КК. Тому за наявності для того підстав неправомірна вигода могла бути конфіскована за рішенням суду на підставі п. 5 ч. 9 ст. 100 КПК

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за вироком місцевого суду визнано ОСОБА_1 винуватим у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 369 КК.

Речові докази, які визначені двома постановами слідчого, зокрема, речі, предмети, документи, які були виявлені та вилучені під час обшуку в автомобілі, а також сам автомобіль повернуто ОСОБА_1. Скасовано арешт, який накладений ухвалами слідчого судді місцевого суду на грошові кошти, речі та документи, які було вилучено під час проведення обшуку автомобіля, що належить ОСОБА_1, та у службових приміщеннях.

Апеляційний суд змінив вирок місцевого суду в частині розміру покарання у вигляді штрафу. У решті вирок залишено без зміни.

У касаційній скарзі прокурор вказує, що суд апеляційної інстанції безпідставно відмовив у задоволенні його апеляційної скарги в частині конфіскації грошових коштів в сумі 1700 доларів США в дохід держави, мотивуючи своє рішення тим, що прокурор у своїй апеляційній скарзі не ставив питання про конфіскацію грошових коштів в сумі 1700 доларів США як предмету вчинення злочину, а просив конфіскувати грошові кошти в дохід держави на підставі п. 1 ч. 9 ст. 100 КПК як знаряддя вчинення злочину, оскільки прокурор в апеляційній скарзі в прохальній частині просив апеляційний суд на підставі ст. 100 КПК прийняти рішення щодо конфіскації в дохід держави 17 купюр номіналом 100 доларів США, та не конкретизував вказані гроші як предмет чи знаряддя вчинення злочину.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: на думку колегії суддів, суд апеляційної інстанції, переглянувши кримінальне провадження за апеляційною скаргою прокурора, обґрунтовано залишив її в цій частині без задоволення, мотивувавши належним чином своє рішення та зазначивши підстави, з яких апеляційна скарга не може бути задоволена, а тому доводи касаційної скарги прокурора про неправильне застосування апеляційним судом закону України про кримінальну відповідальність є безпідставними.

Як убачається з матеріалів кримінального провадження, ОСОБА_1 визнано винуватим у наданні службовій особі неправомірної вигоди за вчинення службовою особою в інтересах третіх осіб дій з використанням службового становища. Його дії кваліфіковано за ч. 1 ст. 369 КК.

Ураховуючи наявність у санкції вказаної частини статті Особливої частини КК покарання у виді позбавлення волі, виходячи з положень ч. 1 ст. 96-1 КК, спеціальна конфіскація у цьому випадку може бути застосована, чим виключається альтернативна можливість вирішення питання про вилучення вказаних коштів у власність держави в порядку інших правових процедур, зокрема й тих, що стосуються долі речових доказів.

Таким чином, за умови, що суд першої інстанції не ухвалив у резолютивній частині вироку рішення щодо вказаних грошових коштів, лише скасувавши щодо них арешт, вирішення цього питання, як правильно просив прокурор у своїй апеляційній скарзі, могло бути здійснене апеляційним судом виключно шляхом постановлення нового вироку із застосуванням належної правової процедури, передбаченої законом, на підставі і в межах доводів апеляційної скарги прокурора.

Однак як зазначалося вище, апеляційна скарга прокурора не містить посилань на положення статей 96-1, 96-2 КК, тобто не містить вказівки на необхідність застосування положень матеріального закону щодо спеціальної конфіскації, а містить натомість загальні посилання на необхідність конфіскації цих коштів в порядку положень ст. 100 КПК, зокрема на підставі п. 1 ч. 9 ст. 100 КПК як знаряддя вчинення злочину.

Як вірно вказав апеляційний суд, відповідаючи на доводи поданої прокурором скарги, предметом злочину, передбаченого ч. 1 ст. 369 КК, є неправомірна вигода. Тому грошові кошти в сумі 1700 дол. США є предметом, а не знаряддям, вчинення цього злочину.

Таким чином, враховуючи, що прокурором в апеляційній скарзі не була належним чином визначена правова процедура, в межах якої прокурор просив конфіскувати зазначені вище кошти в дохід держави, й крім цього містилося посилання на конкретну норму КПК, яка не підлягала застосуванню, на що слушно вказав апеляційний суд, й при цьому прокурор з указаних підстав ставив питання про погіршення становища обвинуваченого, висловлюючи прохання до апеляційного суду ухвалити новий вирок, суд апеляційної інстанції обґрунтовано відмовив у задоволенні такої апеляційної скарги.

Детальніше з текстом постанови ВС від 27.09.2021 у справі № 466/5842/20 (провадження № 51-2955км21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100063329>

1.10. Незастосування місцевим судом положень статей 96-1, 96-2 КК щодо спеціальної конфіскації та порушення приписів ст. 100 КПК при прийнятті рішення щодо речових доказів не є підставою для апеляційного оскарження вироку, яким затверджено угоду про визнання винуватості

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за вироком місцевого суду затверджено угоду про визнання винуватості, укладену між прокурором та обвинуваченим ОСОБА_1 за участю його захисника. ОСОБА_1 засуджено за ч. 1 ст. 263 КК, ч. 1 ст. 14 ч. 1 ст. 263 КК.

Апеляційний суд закриття апеляційне провадження за апеляційною скаргою прокурора.

У касаційній скарзі прокурор зазначає, що всупереч приписам КПК рішення про закриття апеляційного провадження апеляційний суд прийняв після того, як раніше вже відкрив провадження, тобто після перевірки апеляційної скарги на предмет її відповідності вимогам процесуального закону.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: зі змісту апеляційної скарги прокурора видно, що підставою для оскарження вироку місцевого суду він вказував на незастосування місцевим судом статей 96-1, 96-2 КК щодо спеціальної конфіскації та порушення приписів ст. 100 КПК при прийнятті рішення щодо речових доказів. При цьому з підстав, передбачених п. 2 ч. 4 ст. 394 КПК, апеляційна скарга прокурором не подавалася.

За таких обставин, встановивши на стадії апеляційного розгляду, що вирок на підставі угоди прокурором оскаржено виключно з підстав, з яких він не може бути оскарженим згідно з положеннями ст. 394 КПК, апеляційний суд дійшов обґрунтованого висновку про необхідність закриття апеляційного провадження.

І хоча випадків закриття апеляційного провадження з цих підстав у ст. 403 КПК не передбачено, однак за своїм змістом таке рішення не суперечить загальним

засадам кримінального провадження та не виходить за межі передбачених у ст. 407 КПК повноважень апеляційного суду за наслідками апеляційного розгляду.

Детальніше з текстом постанови ВС від 13.11.2018 у справі № 646/6627/17 (провадження № 51-7004км18) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77870712>

1.11. Касаційний суд позбавлений можливості самостійно вирішувати питання, чи існували матеріально-правові підстави для застосування спеціальної конфіскації, якщо у касаційній скарзі не вказується на неправильне застосування закону України про кримінальну відповідальність, а саме статей 96-1 та 96-2 КК, та не порушується питання щодо погіршення становища засудженого через необхідність застосування відносно нього зазначених положень КК.

Пунктом 1 ч. 9 ст. 100 КПК регулюються питання щодо процесуального порядку застосування спеціальної конфіскації, тоді як матеріально-правові підстави її застосування визначені законом України про кримінальну відповідальність, а саме ст. 96-1 та ст. 96-2 КК

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: за вироком місцевого суду ОСОБА_1 визнано винуватим у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 186 КК та вирішено питання щодо речових доказів.

Апеляційний суд залишив без зміни цей вирок.

У касаційній скарзі прокурор зазначає, що суд першої інстанції, вирішуючи питання щодо речових доказів, безпідставно порушив вимоги п. 1 ч. 9 ст. 100 КПК та не застосував спеціальну конфіскацію автомобіля, яким володіє ОСОБА_1 і який є знаряддям злочину.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвалу апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів вважає, що судом першої інстанції в порушення положень п. 1 ч. 9 ст. 100 КПК не застосовано спеціальну конфіскацію автомобіля. Однак вказаною нормою кримінального процесуального закону регулюються питання щодо процесуального порядку застосування спеціальної конфіскації, тоді як матеріально-правові підстави її застосування визначені законом України про кримінальну відповідальність, а саме ст. 96-1 та ст. 96-2 КК. При цьому прокурор, вказуючи на п. 1 ч. 9 ст. 100 КПК, жодним чином не обґрунтовує порушення апеляційним судом положень статей 96-1, 96-2 КК.

Отже, виходячи з того, що у касаційній скарзі не вказується на неправильне застосування закону України про кримінальну відповідальність, а саме статей 96-1 та 96-2 КК, та не порушується питання щодо погіршення становища засудженого через необхідність застосування відносно нього зазначених положень закону про кримінальну відповідальність, ККС позбавлений можливості самостійно вирішувати, чи існували в цьому випадку матеріально-правові підстави для застосування спеціальної конфіскації.

Поряд з цим, перевібивши доводи прокурора щодо невідповідності ухвали апеляційного суду вимогам ст. 419 КПК, суд касаційної інстанції також не знаходить підстав для їх задоволення. Так, в апеляційній скарзі прокурор також порушував питання про безпідставне незастосування спеціальної конфіскації і наводив ті ж самі

доводи, що і в касаційній скарзі, а саме вказував на незастосування положень п. 1 ч. 9 ст. 100 КПК.

Апеляційний суд, перевіrivши зазначені доводи, дійшов висновку про їх безпідставність, навівши при цьому в ухвалі відповідні мотиви та висновки. За наведених обставин ВС вважає, що ухвала апеляційного суду відповідає вимогам ст. 419 КПК.

Детальніше з текстом постанови ВС від 02.09.2020 у справі № 761/48436/18 (провадження № 51-1239км20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91460868>

Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду щодо застосування спеціальної конфіскації майна як заходу кримінально-правового характеру. Рішення, внесені до ЄДРСР, із січня 2018 року по листопад 2021 року / упоряд. заступник голови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, канд. юрид. наук В. В. Щепоткіна, правове управління (III) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Київ, 2021. 22 с.

Застереження: видання містить короткий огляд судових рішень Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. У кожному з рішень викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн:

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua